

polla. Són de cabdal importància alguns dels derivats que analitzarem a baix, per damunt de tots l'universal i molt antic *bardissa*, que a l'horta de València es presenta en la variant local *albardissa* amb el sentit de 'tanca de corral' anexa a una barraca valenciana (Sanchis Guarnier, *La Barraca Val.*, 65).⁵ Així mateix *berder* 'esbarzerar' que és propi de la dita zona Empordà-Garrotxa i també del Camp de Tarragona.

És notable i propi només d'una part de les Balears el sentit de *barda* per a una costa del camí. És típic sobretot d'Eivissa, on hi ha moltes *bardes*, sobretot en els termes del Nord de l'illa (Xarraca, Portinatx, St. Miquel de Balansat, etc.), però també a l'entrada de la Vila d'Eivissa (*Portal de les Taules*) hi ha una: forta rampa sota l'arcada, que la gent vella anomena *la Barda*. No és prou exacta la definició d'AlcM «terreny costerut, pendís», car per ser *barda* ha de creuar-lo un camí, ni la de 'pujada' perquè també es pot tractar d'una baixada brusca en un camí, com sigui que es diu de la baixada brusca d'un que fins allà ha planejat: «gatets i ratetes abaixaven *barda avall* cap a sa sèquia» (Castelló, *Rond. Eiv.*, p. 24). D'altra banda tampoc és exacta la dada d'AlcM que sigui un mot exclusiu d'Eivissa, car no ho és menys de Formentera, on ja no es tracta de camí sinó de costa d'una vall: el turó que puja a l'Est del poble de St. Francesc és *Sa Barda de ses Roques*, i més enllà hi ha *Es Pujol des Fum* «dalt d'una *barda*». I també s'estén a part de Mallorca, almenys l'extrem occidental, on significa ' vessant costerut': *Ses Bardes des Penyal* 'els flancs del Port d'Andratx', *Ses Bardes de Garraja* damunt Andratx 'els vessants de-', i m'advertiren que també deien *ses bardes d'un ameller* o d'un altre arbre, per als seus flancs.

Si prenem en plena consideració aquests darrers usos comprenem que en el fons es pot tractar del mateix mot que el *barda* continental, car un vessant rost és ben bé com una barrera. En particular hem de tenir en compte l'acc. 'barrera de núvols', pròpia de l'ús nàutic en castellà, i que hem registrat rediviva a l'interior de l'Argentina, i que no ho és menys a l'alt Empordà: «una *barda* de vent s'arrestella de Maçanet de Cabrenys fins al cap de Cervera» (Pous i Pagès, *Quan se fa nosa* II, 94). És versemblant que amb això es relacioni *barda* en el sentit de 'brusc pendent submari', que llegim a la *Guia de la Costa Brava* de Josep Pla, p. 257, i que jo mateix he sentit als pescadors de l'illa de Cabrera (veg., però, *barbada*, estudiat s. v. *barba*). Finalment assenyalo uns derivats mossàrabs que no semblen ser estranys a la nostra arrel: *bardúneš*, sing. *bardún*, i *bardāğ* «especie de espino o cardillo» (Asín, *Glos. Hisp.-Mus.* Ss. XI-XII, 33-34), que Simonet ja va assenyalar com a *bardúnoš*, «*ἄριτιον*» en Abentarif (Almeria, S. XII).

L'acc. primitiva sembla que és 'barrera, tancat', d'on per una banda les *bardas* de corral⁶ del castellà i per l'altra 'tanca d'esbarzers o bardissa', d'on 'esbarzerar', etc. Per tant rebutgem sumàriament (com ja féu Dozy, *Gloss.*, p. 375) la idea de Müller (*Sitzber. d. bayr. akad.* I, 861; II, 95ss.), que s'anomenaren així

les bardes que cobrien una tàpia per comparació amb l'albarda posada sobre una cavalcadura.⁷ D'altra banda és molt raonable la idea de Gamillscheg d'identificar-ho amb el gc. *barta* 'bosquet embardissat, esbarzerar', que apareix primerament com a *barde* («silua que nominatur *barda*», en un doc. del Gers de l'any 1036) i d'allí endavant *barta* («*barta*, hoc est silua», en docs. de la Gironda i dels Alts-Pirineus des de 1080, Luchaire, *Recueil*, pp. 31, 139, 116, 99).⁸

El mateix Gamillscheg opinà que el mot era d'origen cèltic (i la seva teoria fou aplaudida per Pedersen, *Litteris* II, 84). Seria el mot cèltic comú de l'arrel VRAD- 'arrel, tronc' (ky. *gwraidd*, ir. ant. *frēn* [deriv. WRD-NO-], avui alterat en gaèl. escoc. *freumbh*). No és que això sigui ben clar en l'aspecte fonètic ni semàntic, si bé és veritat que altres mots de la mateixa arrel es presenten amb el sentit de 'branca', que ja ens escau més: ky. *gwrysg* (derivat WRD-SKO), i trobem el mateix en el gr. *ῥάδιξ*, *ῥάδαμνος* i en diverses formes germàniques, sense comptar que el ll. *ramus* potser també és una forma en -MOS de la mateixa arrel (per a tot això, Pok., *IEW*, 1167.1-18).

Llavors VRAD- pogué passar a BRAD- (tal com *bruc* de WROIKOS) i d'altra banda potser sofrí també trasllat de la R (tal com possiblement va passar en *barga* si ve de *WRAG-). A desgrat de tantes dificultats en els detalls, no cal renunciar del tot a aquesta hipòtesi, sobretot perquè possiblement no és 'cèltic' la qualificació exacta d'aquest ètimon pre-romà, sinó només 'indoeuropeu', i s'hauria de concretar més aviat en el sorotàptic. A això ens conduïren diversos arguments: 1) l'absència del mot en el Nord de França i la seva representació molt més forta en luso-leonès, català i oc. pirinenc que no pas a Castella ni a Aragó. 2) El fet que el sentit de 'branca' o 'branqueta' (*ῥάδαμνος*), a penes existent en cèltic, on quasi pertot és 'arrel', predomini sobre aquest en les altres llengües indoeuropees, 3) en altres llengües indoeuropees és concebible que el pas de WR- a BAR- es justificués directament sense els equilibris fonètics a què el cèltic ens obligaria (cf. WRANKA > BRANCA, certament sorotàptic).

Hi ha, però, altres possibilitats pre-romanes. En cap cas no podrem descartar la idea de Rohlf's (ZRPb. XLVII, 402) i Alessio (ARom. xx, 150) de veure-hi una variant consonàntica del mot ignot que ha donat BARRA, amb el mateix canvi de -RR- en -rd- que sovint afecta els mots iberoïdes, recordem *esquerre* ~ *izquierdo*, *sarrío* ~ *isard*, *marrà* ~ *mardà*. Per al possible origen ibèric és important la presència del nostre mot en logudorès antic (*Rendic. Ist. Lomb.* XLVI, 271; Wartburg, *ARom.* VII, 427-8), puix que el substrat sard està emparentat amb l'ibèric; ja M.-L., *Allogud.*, 27, va assenyalar el sd. *fradassu* «tavoletta», fent notar que *br-* dona allí *fr-* normalment. Hubschmid hi ha afegit després altres fets sards i d'altres bandes en *Pyrenäenwörter*, 58; *Sard. Studien*, 94; *Orbis* IV, 223; i en ZRPb. LXXIV, 528, crida l'atenció sobre el logud. sept. *barraone* «fascio di spine per chiudere i poderi rustici». Que hi hagi quelcom d'ai-